

Halakhah in the Shadow of the Modern State: Three Models

Dr. Yonatan Brafman
Jewish Theological Seminary/Princeton University

Judaism Before the State: History and Philosophy

[T]he Jewish community enjoyed full internal autonomy. Complex, isolated, in a sense foreign, it was left more severely alone by the State than most other corporations. Thus the Jewish community of pre-Revolutionary days had more competence over its members than the modern Federal, State, and Municipal governments combined. Education, administration of justice between Jew and Jew, taxation for communal and State purposes, health, markets, public order, were all within the jurisdiction of the community-corporation.... The Jewish self-governing bodies issued special regulations and saw to their execution through their own officials. Statute was reinforced by religious, supernatural sanctions as well as by coercive public opinion within the group. (Salo Baron, "Ghetto and Emancipation," 50)

[M]an is political by nature and...it is his nature to live in society.... Now as the nature of the human species requires that there be those differences among the individuals belonging to it and as in addition society is a necessity for this nature, it is by no means possible that this society should be perfected except...through a ruler who gauges the actions of the individuals...so that the natural diversity is hidden through the multiple points of conventional accord and so that the community becomes well ordered.... Accordingly, if you find a Law the whole end of which... [is] directed exclusively toward the ordering of the city and of its circumstances and the abolition in it of injustice and oppression, ... you must know that that Law is a nomos.... If, on the other hand, you find a Law all of whose ordinances are due to attention being paid...to the soundness of the circumstances pertaining to the body, and also to the soundness of belief... you must know that this guidance comes from Him, may He be exalted, and that this Law is divine. (Maimonides, *Guide of the Perplexed*, II: 40)

Leviathan Cometh: Sovereignty and the Jews

SOVEREIGNTY is that absolute and perpetual power vested in a commonwealth.... The attributes of sovereignty are therefore peculiar to the sovereign prince.... Just as Almighty God cannot create another God equal with Himself, since He is infinite and two infinities cannot co-exist, so the sovereign prince, who is the image of God, cannot make a subject equal with himself without self-destruction.... The word law signifies the right command of that person, or those persons, who have absolute authority over all the rest without exception.... The first attribute of the sovereign prince therefore is the power to make law binding on all his subjects.... All the other attributes and rights of sovereignty are included in this power of making and unmaking law, so that strictly speaking this is the unique attribute of sovereign power. (Jean Bodin, *Six Books of the Commonwealth*, 24-44)

The Jews should be denied everything as a nation, but granted everything as individuals.... It is intolerable that the Jews should become a separate political formation or class in the country. Every one of them must individually become a citizen; if they do not want this, they must inform us and we shall then be compelled to expel them. (Monsieur the Count of Clermont-Tonnerre, "Debate on the Eligibility of Jews for Citizenship," December 23, 1789)

Halakhah as Religion: Lomdus and Musar

We therefore declare that the divine Law...contains within itself dispositions which are political and dispositions which are religious: that the religious dispositions are, by their nature, absolute and

independent of circumstances and of the age; that this does not hold true of the political dispositions, that is to say, of the dispositions which were taken for the government of the people of Israel...; that these political dispositions are no longer applicable, since Israel no longer forms a nation.... (Parisian Sanhedrin, "Doctrinal Decisions," April 1807)

ולכן, התורה הקדושה, שרשה עליונה הנעלם הוא למעלה מעלה גם מאצילות קדשו יתברך... וקדושה בריך הוא ואוריתא, כולם חד.... ולזאת אף [התורה], דרך ירידתה והשתלשלותה ממדרגה למדרגה ומעולם לעולם, צמצמה עצמה להתלבש בכל עולם לדבר מעניני אותו העולם. כפי ענין וערך אותו העולם כדי שיוכל לסבול קדושתה ואורה. עד שברדתה לבא לזה העולם, נתלבשה ג"כ לדבר בערכי ועניני זה העולם וספורין דהאי עלמא כדי שיוכל זה העולם לסבול קדושת אורה. אמנם אם שהיא מדברת בתחוננים, רומזת היא בהם גופי תורה וענינים פנימים ופנימים לפנימים, גבוה מעל גבוה עד אין תכלית. (חיים מוולוז'ין, נפש החיים, ד: י, כ"ח)

Halakhah has a fixed a priori relationship to the whole of reality in all of its fine and detailed particulars.... All halakhic concepts are a priori, and it is through them that halakhic man looks at the world.... And when many halakhic concepts do not correspond with the phenomena of the real world, halakhic man is not at all distressed. His deepest desire is not the realization of the Halakhah but rather the ideal construction which was given to him from Sinai.... (Joseph Soloveitchik, *Halakhic Man*, 23)

ובזה יתבאר הכתוב (משלי ב') "בני, אם תקח אמרי ומצותי תצפון אתך" כו', כי נודע שתורת ה' ית"ש נחלקת לשני סוגים כוללים: הא', המה מצוותיו חוקיו ומשפטיו ית"ש. והב'—יתר התורה, אשר יסודה—לדלות ממעמקי צפונים יושר דרכי המדות וטהרת כחות נפשיות, עד אשר לא יכספו רק הטוב בעיני אלוקים ואדם. זהו "אם תקח אמרי"—המה סוג הב', אשר יסודם, שיקנה האדם דרכי למודים בדרך קנין, שיהי הוא והם דבר אחד, "ומצותי תצפון אתך"—המה סוג הא', אשר המה רק בדרך ידעה להצפינם בקרבם.... (ישראל סלנטר, אור ישראל, ל')

Halakhah as Law: Nomocracy and Rabbinate

We are a people—one people.... Let sovereignty be granted us over a portion of the globe adequate to meet our rightful national requirements; we will attend to the rest.... We shall keep our priests within the confines of their temples in the same way as we shall keep our professional army within the confines of their barracks.... (Theodor Herzl, *The Jewish State*, 76; 146)

הואיל ולצערנו עוד לא הגיעה השעה של מילוי הבטחה האלוקית "ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועצוך כבתחלה", מבחינה פרינציפיונית, הרי עלינו לדרוש להכניס סעיף לתוך חוקת המדינה שיקבע שהמשפט יהא עפ"י התורה"ק.... יחד עם הדרישה המקסימלית... עלינו לקבוע דרישה שנייה, באופן אלטרנטיבי, והיא: להרחיב את סמיכות של בתי דין של תורה, שתקיף את מצב האישי, שבו תהיה להם סמיכות האכסקלוזיבית, ושכנוגע לשאר דיני ממונות, תינתן הברירה לכל יהודי נתבע למשפט להשיב: "לביית דין של תורה אני הולך", ובמקרה כזה יהא להם כח שיפוט, ושפסקי בתי הדין של תורה יהיו נתונים לערעור אך ורק לפני בית דין הגדול של רבנות הראשית לאר"י שבירושלים.... (יצחק אייזיק הלוי הרזוג, "על המשפט בכלל", 215-219)

חובתנו להורות נתיב ודרך לאומה השבה לתחיה לפלוש אל חוקי התורה ומשפטיה, שעל ידי ההליכה בה שהיא הליכות-עולם הגיע לה"אל תיקרי הליכות אלא הלכות", לידי ההכרה הברורה שרק הלכותיה של תורת קדשינו יכולות לשמש יסוד ובנין ולצינור שאיבה מתמיד להלכות-מדינתנו, ותביא בכנפיה לידי נקודת מפנה לליכוד העם כולו במסגרת רחבה ומקיפה אשר הבריה התיכון שלה אשר יבריחנה מן הקצה אל הקצה יהא חק המשפט העברי במלוא משמעותו... עד שעוד לא יאמר לדון בו רק בחדרי חדרים בלבד, כי אם אמור יאמר בגאה ובגאון להעלותו על שלחך-המדינה במוסדות-נבחרה-ומחוקקיה.... (אליעזר יהודה וולדינברג, תורת המדינה, 8-9)

דרישה DRISHA

והנה הרבנות הראשית קבלו עליהם רוב הציבור שבא"י בתור רבותיהם. וגם הרבנים המקומיים אינם מתקבלים אלא באישור של הרבנות הראשית. נמצא שהרבנות הראשית יש לה בכל מקום שבא"י תוקף של מרא דאתרא, כי גם רבני המקום אינם פועלים אלא בשליחותם. ממילא קימת כלפיהם ההלכה של הרמ"א הנ"ל שאין להורות נגד פסק שלהם, ואין לפרסם להלכה מעשה שהיא מנוגדת לפסק הלכה שלהם... ומכאן למודעי, שכל אותם פסקי הרבנות הראשית, שהוצאו לאחר דיון... אעפ"י שיש חכמים שמתנגדים להם, אין כאן מקום לדון אלא כמחלוקת שבשיקול הדעת, ובוהו פסקו של המרא דאתרא שריר וקיים ללא הרהור.

...לעומת זאת נביא בחשבון כמה חילול שבת יתמעט ע"י חוק זה, וכמה חילול שבת בפרהסיא ימנע ע"י חוק זה. כן נזכור שגם הטוב ביותר לא תוכל להשתלט כליל על חילול השם ע"י פרטיים וע"י מוניות.... וכל הדיון אינה אלא על ריסון חלקי אשר עם כל היותו בלתי מקיף, יש בו מכל מקום תקנת מדה מה. אם נשקול כל זאת במתינות ובכבוד ראש... כי אז נגיע למסקנות כי קבלת חוק השבת גם בצורתו המקוטעת יהא נראה הישג גדול ליהדות הדתית בארץ, ויוכל לשמש... אבן פניה להשלטת התורה בחיים הצבוריים שבמדינת ישראל. (שאול ישראל, עמוד הימני, 30, 34, 80)

Halakhah as Nomos: Haredi and Neo-Haredi Approaches

The point that is relevant here is not only that private lawmaking takes place through religious authority, contract, property, and corporate law (and of course through all private associational activity), but also that from time to time various groups use these universally accepted and well-understood devices to create an entire *nomos* – an integrated world of obligation and reality from which the rest of the world is perceived. (Robert Cover, "Nomos and Narrative," 31)

יקרתו הגיעני... ומוררים השביעני כי הוא מגיד חדשות כי יצאו אנשים בני בלי עול מלכות שמים... ואחת דתם להיות בית תפלתם כל ימי השבוע סגורה ומסוגרת וביום השבת יפתח ומי יתן גם אז ויסגר דלתיים כי שינו נוסח תפלה המקובלת.... (משה סופר, ש"ת חתם סופר ו: פד)

הזהירו משינוי השם, ולשון, ומלבוש... ח"ו וסימן "ויבוא יעקב שלם". (משה סופר, צוואת משה)

וכן הוא בענין כלל ישראל, אלא הדברים אשר מסרו לנו אבותינו ז"ל, שהם שרשי היהודית מימים ימימה, שם לשון מלבוש, אשר העמידנו אבותינו במצרים, ואשר בזכותם נגאלו, והם מכריעים נגד כל המצוות שבתורה.... אם אלה תיקח ח"ו מישראל, אז כל המצוות הם רק כלבוש בלא גוף כי אלה הדברים הן גוף הישראל והוא היהודי, ועל ידיהן היינו לעם.... וגם אם לא תאמינו לדברי רבותינו ז"ל... מי זה העור עורון היצרי, אשר לא יראה ולא יבין שאם את אלה תקח ח"ו את הכל תקח, כי אם אין כאן שרשים, רוח בא ועקרתו והפכו על פניו ח"ו, כך אנו רואים בעינים, בכל מדינות ובכל מקומות, אשר עקרו אלה השרשים, נשכח מהם תורת ה' ולבסוף יצאו מכלל דת....

עוד נתחדש בימינו אלו, לעשות על ראשי בתי כנסיות דמות שני לוחות הברית עם עשרת הדברות.... ואני הולך רכיל מגלה סודם שרשם פתוח עלי מנות, ודבר זה אסור על פי גמרא ושלחן ערוך.... בקשו להרים ראש לעשרת הדברות, ולא על מזוזות פתחינו, ולא לטוטפות על ראשנו.... ואנחנו עם בני ישראל כל דין שלחן ערוך שוה לנו עשרת הדברות, וכל מנהג ישראל שוה לעשרת הדברות, כולם נתנו מרועה אחד.... (עקיבא יוסף שלזינגר, לב העיברי, 10-9, 104, 186)

ומן החיוב להאריך בחיוב למוד ההלכה... רבה העזובה בבית המדרש פנימה, הגורם להתרשל מעיון ההלכה הדק היטב, ולבלות הזמן ברעיונות ומחשבות בדויות לב, ולחדש חידושים אשר אין בהם ממה שנאמר למשה מסיני, אף שהן שיחות של יראת שמים ותיקון המדות, או חקר חיצוני בהלכה, אבל אינן מספיקות את התכלית המבוקש מהאדם.... כל שאינן מתלוים עם ידיעת התורה הדינית.... והנה אותן שמעמידים חכמתם על שיחות מוסריות, והגיונות חיצונית בהלכה, נכשלים להאמין כי זהו חובתו של אדם בעולמו.... וחלק ההלכה האמתי היה אצלם עראי.... סנהדרין גדולה שישבה בלשכת הגזית שזה מרכז ההוראה ע"פ התורה, והממרא על דבריהם במיתה, ועל פיהם יוצאין למלחמה, ועל פיהם מעמידים מלך, מה דרשו מהם, בקיאות בהלכה.... (אברהם ישעיהו קרליץ, אמונה ובטחון, ג: י"ח)

דרישה DRISHA

Judaism is not religion of law, but law pure and simple.... (Isaac Breuer, "Religion and Nation," 33-34)

The Jewish state lies in ruins, the Jewish nation is scattered, but the law endures, and its *autocracy*... creates the synthetic unity of the scattered, and forms the Jewish social organization.... For the law is independent of state coercion... Law is the simply binding rule of the community which is supported by the will of the whole community. The will of the whole community must keep the law and it must be sufficiently powerful to bend the will of the individual. (Isaac Breuer, "Law and the Individual," 48-49)

There is nowhere any room for sovereign autonomy in the face of the oneness of God.... There is no greater antithesis than that of Judaism and the sovereign state.... The nation as a community of law precedes the state..., and it is never merged in it.... The community of the law remains in existence within the state; at all times prepared to oppose and, indeed to fight the state.... (Isaac Breuer, "Judaism and the National Home," 90-91)

יזמה זו פירושה חידוש ההלכה והצגתה כפרוגרמה אקטואלית של חוקה למדינה ושל אורח חיים לחברה. אין ערובה שפרוגרמה זו תוגשם היום או בזמן מן הזמנים. אדרבה, מבחינת עומק המחשבה הדתית מסתבר שהרעיון של "מדינה ע"פ התורה", שמעולם לא ממוש בישראל, אף אינו ניתן למימוש כלל, משום שהתורה היא אלוהית, ואילו המדינה— כל מדינה!— היא מוסד של סיפוק צרכים ואינטרסים אנושיים.... מכאן הביסוס הדתי לדרישת הפרדת הדת והמדינה: שלא תוסיף היהדות לשמש אמצעי-עזר לסיפוק צרכים פוליטיים של מדינה, ושלא תהיה משרד ממשלתי, פונקציה של הביורוקרטיה והאדמיניסטרציה הממלכתיות....

העושים את הצעד הראשון הזה [להפרדת דת ומדינה] יגשו להקמת קהילות, שאינן מקבלות גושפנקה רשמית מטעם השלטון החילוני, אינן מוחזקות על-ידו ואינן תלויות בו.... בזה יחודש גם בישראל המצב הנורמלי של היהדות — שדת ישראל על מוסדותיה מוחזקת ומקוימת ע"י הדבקים בה ואינה תולה את קיומה בחסדי אחרים.... הקהילות העצמאיות יקימו לעצמן את כל המוסדות הדתיים... הכל לפי מיטב המסורת היהודית, שקיימו וקיבלו עליהם היהודים בכל ארצות פזוריהם בכל הזמנים... עד שקולקלו ונתקלקלו ע"י המשטר החברתי-מדיני בישראל, שהרגילם לקבל את המוסדות והשירותים הדתיים מידי הרשות הלא-דתית.... בין אם יהיו לקהילות העצמאיות רבנים משלהן, בין אם תוותרנה על מוסד רבני — על-כל-פנים לא תהיה עוד "רבנות ראשית" ממלכתית, שהוא מוסד זר לחלוטין לרוחה ולתכנה של יהדות התורה וההלכה, שאינה מכירה במבנה ההירארכי של מוסדות התורה.... הפרדת הדת והמדינה, ז. א. הוצאת הדת מהמסגרת האדמיניסטרטיבית של משטר חילוני, זוהי פריצת חומות הגטו הדתי שהוקם במדינת ישראל: תחום מסויים שיוחד לדת ישראל במדינה ובחברה החילונית ושהיהדות הדתית הרשמית מסכימה לא לצאת ממנו. הדת העצמאית, הקהילות העצמאיות ומוסדותיהן, תעמודנה מול המציאות החילונית ולא תהיינה חלק נסבל בקרבה. כאן יתחיל המאבק הרוחני, החינוכי, הציבורי, החברתי והמדיני הגלוי על התורה בכל פינות החיים בעם ובמדינה. (ישעיהו ליבוביץ, יהדות, עם יהודי, ומדינת ישראל, 154, 175-177)

A praxis is a holistic embodiment in action at a particular time of the values and commitments inherent to a particular story.... What happened to Judaism in modernity was that its praxis became both impoverished and fragmented.... It became impossible to imagine a unified way to live as a human being, a citizen, and a Jew. A contemporary Jewish praxis would reduce our sense of fragmentation. If we had a praxis rather than a grab bag of practices, we would experience making love, making *kiddush*, recycling paper used at our workplace... as integrated parts of the same project.... Furthermore, we would experience ourselves less as fragmented enactors of divergent roles in disparate spheres—public/private, ritual/ethical, religious/secular, duty/pleasure—and more as coherent Jewish personalities. (Rachel Adler, *Engendering Judaism*, 25-26)